

JUNIOR SECONDARY CERTIFICATE

KHOEKHOEGOWAB FIRST LANGUAGE

1103/4

PAPER 4 Literature

2 hours

Marks 60

2018

Additional Material: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
- Answer **three** questions, **one** from Section 1 **Poetry**, **one** from Section 2 **Drama** and **one** from Section 3 **Prose**.
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

!ÂIXOA-AON Î HÂ DAO!GAUDI TSÎ #ANS

- Sa !ereamde !guri hâse māsa !Eream#khanib ai xoa re.
- Sa !lKhāllkhāsenaoi !Gōas tsî !Oons tsîna mā sîseni mā#gāhe rab hoab ai xoamāi re.
- #Hoa tamas ka io #nū xoalammi !kha xoa re.
- Tā dī-unu-ūxū-e sîsenū re.
- **!Nona** dīde !eream re, **!guisa 1ro** !Âb !Gailgaru#ans diba xu, **!guisa 2lī** !Âb !Huru!ās diba xu, tsî **!guisa 3lī** !Âb #Hauxoas diba xu.
- #Âisa xoasaon, xoamū#gais tsî #âibasengu !amllare!gaub ai #nūi re.
- !Gōab ge lams mā dīs dis tamas ka io dīs di !âb khao!gā !lkhāmka [] !nâ a māsa.

This document consists of **11** printed pages.

Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

‡GURO!ÂB: IGAIPETSANAN

Nē !âba xū lgui dîs lguisa llhûi re î llîsa !iream.

1 !Naka ra sao lgaipetsanasa khomai re î llîs !naka ra sao dîde !iream.

IHoeb di ‡khôab

IHôsase sas lguisas nēsa ‡an
 INî ‡gaede ta llkhoreba tama
 Tām sama lgora!gâs !nâ ‡gâ
 Nēs ûib âma nî lgora
 Kaise ta ‡gom!gâ si hâ lhōbe
 IUni xū-e ta nî lgoragu-û si.

Axadanni nēsi lasa khoe
 llîb nēsi llnāpa sari-ao
 Ese, !uis hoasab ta lkhuri‡oa
 Tās Inoresa llgâukhaoba ‡an
 Xaweb oms âb !nâ tar's lloms !nâ lkhuri‡gâ
 Nē gâs huka xū-e !khā tama.

IKhonalkhā ta ra
 Nē ‡hōas ta tsēs tsî tsuxuba llnora te
 As tar'sa nē-e llnâu
 Nēsis ge mûde llkhowa-am
 lgamisas ra hoallae !ûi
 Aosab !gûsas tsēb tsî tsuxuba !ûi.

IUni llaeb ‡an‡uis dib go !nae
 Tihe, titsē nēpats ra tsuxuba llkhāllkhāsen!gû
 Huu, huu, hî-î aibe llnam ...
 !Khôa!khôa ... !khôaaaas ...
 Nēs ge tita xa go !aromahe
 ‡Oa!nâs, llininllgûb, lgoras, ‡nûgus ...

(A. A. Ganaseb)

- (a) Xoa#amsa lgaipetsanas Ikha !hûlhao tsî lgui!ã re. [2]
- (b) Mâ surib khoena nēba ra gowa-ūgu? Surillgausa lgaipetsanasa xu xoamâi re. [2]
- (c) Mâ !khâikhomsas llkhâti nē gowa-aosa lhōsas lga #guro xoalgoras !nâ ra mā tsî tare-i !aroma? [2]
- (d) lGui #khoamîsa lgaipetsanasa xu xoamâi tsî #âibasensa lgui!ã re. [2]
- (e) Tare-eb xoa-aoba "Ikhonealkhā ta ra" ti hâ lgaillgarab Ikha ra #âibasen tsî nē lgaipetsanas !nâ hâ khoe-e tare-i !aroma gere Ikhonealkhā. [2]
- (f) lGanallgaellgaede lgaipetsanasa xu ū#ui, xoamâi tsî taren xa di ra !aromahes tsîna xoa re. [4]
- (g) Mâ #khôabas ge #hōa!hoasa !aroma? Harase lgaipetsanas huib Ikha lgui!ã re. [4]
- (h) #Âi#am!khais nē lgaipetsanas disa xoa!gā!gā re. [2]

[20]**TAMAS KA IO**

- 2 !Naka ra sao lgaipetsanasa #orisase khomai re î llîs !naga rao dîde î llkha i as kōse sa mîdi !nâ !ream.

llNopallōs ge hâ

Etse, #ause tapagaba #gae
 !Orose !khariba ā
 #Âi t'mats nî llnā
 llNopallōs ge hâ.
 !Ūs âts nî toa
 #āb âts nî goa
 Soros nî toa
 llNopallōs ge hâ
 Aosen tsîts nî lkhū
 !Khai tsîts nî lkhū
 Danas !nâts nî tsû
 llNopallōs ge hâ.

(J. Goeieman)

- (a) Taresa a llnopallō tsî tare-i xas ta !aromahe? [3]
 (b) '#Âi t'mats nî' llnā ti hâ lgaillgarab lkha xoa-aoba tare-e ra #âibasen? [2]
 (c) Mâti ra lon#gaihe lgaipetsana!nôasa nēsa? Tare-i !aromas ti a #aisa? [2]
 (d) llNopallōs a #an#ui-aihe llkhā māsiga xoa re. [6]
 (e) Mâ lgaipetsana!nôasa nēsa tsî mâ haisi-amsas ra mā!kharu? [4]
 (f) Mâ lgaillgaraba nēba a llgui!gāsa tsî nē llgui!gās lkhāb xoa-aoba tare-e ra !gāsa kai #gao? [3]

[20]

IGAMIÍ !ÂB: IHURU!ÂN

Nē !âba xu lgui dîs lguisa llhûi re î llîsa !eream.

3 !Nonallî IHuru!âlgoras

!Naga ra sao !âs Khaohē tamab †khanisa xū a !khō†uisasa khomai re î llîs !naka ra sao dîde !eream.

Khoe-aogura ge ra !gau†nû †nû!nâ!nâ-oms !nâ. Nē llgûra di †gaokha ge †nau†khûhe hâ nē †hōas ôasas di laeb dis xa. Ílra di lgui-es ge !gamao, láuallōs, khoena ra !gam†uisa go hō!nâhe.

Gaokhoeb: Mâtits kha khoetsa sats tsîn ra †khawu tsî †khawu†âi hîa sa ôa-e ra †gao†gao!nâ. Sa llgamrogu ra †nâ hîats mâti ra llkhae†gao? Dawalkhuni lloats a !khaisats †an hîats mâti ra lae!khō tsî †khâ!nâ? (llGamrob âb ra xōs ai !naellgōase) Nē !khaisa !khō!oas ge kaise kaise a !gomba te.

Mûsis: Sa tsâsib ge a ti tsâsen tsî hō!â. (Tsausage ra āxan!nâses ge ra !hoa) Sa ôa-i tâtsē †uru tide lkhaisats †ansets ge tsēs hoasa llî-e ra mû. Mâ llaesa? Mâ llae ra laesen? Tā ga toxopa laesen. Kaise !gom tsēdi ge !âu mî hâ, ti aotse. Hui-ôats nî lgau-i tsîn ge a lkhai. Tsî lgamlkhâs tsîn ge khoes di †urusiba tsâllkhâ llkhâ.

Gaokhoeb: O, amase ta tani llkhâ tide. †Âis âts tsîna ra xawe gao lae-i ge. Khoen ra mîsa !oan ge !nâsa khoena llnâun gos khao!gâ !haese ra khao-ao †urusib âna. INî khoen ra llkhawa kau†î. INî lgam khoen lguiba hân tawas ga khoesa llōsa hō!nâhe xaweb ra aorekhoeba ūhâ tama i. INî lgōaron positif a llgûsa xu ge !naen llkhawa ra ūhâ tama i. Hoaragase ra khoetsa gâre kai llō-i.

Mûsis: Hoara hâs go llnâti ūisa îs tā sa !nâ †gâs di soasa hō. lGuibats kom lgawiseba xu nî †gano îts !âitsâga mâ!oa llkhâ.

Gaokhoeb: Nēsi gu kom !kharaga kerkhega !nandi tsî !khaina ūhâo, nē llōsa ūhâ khoena hui!nâ tsî †khâ!nâs laroma.

Mûsis: Os kha nî khoesa ga khoena mîba llōsas go hō!nâhe ti. †An du toxopa xawe mās kōsen khoena a lkhomo!nâ lkhaisa. Mâ mûdi lkhâs nî kōhe? Mâtikō xūna sada !gâb ai nî nē omaris xa ra !hoahē.

Gaokhoeb: Okha kaikhoes, llnâi ta ra llnâti †hōa†gare hân tawa llnâu tsî khomai hō ta ra !ân !nâ mû, o i ge mîhe rasa !oa ga !gâi llnâti î !khain ai sî tsî hui!nâhes tsî †khâ!nâhesa.

Mûsis: Kaise a !kholmô!nâ !hūbaib ge tsî ta ge toxopa ti ôas nî !arulî tsûtsûhe !khaisa †gao tama hâ. INais ge kaise go †khôa†gâ, mâ !gomsigas nî noxopa aba, o kaise a †kham tsî !hūbaib di kaisiba gâreba xawe.

Gaokhoeb: Ego kaikhoes, amana du ge ra gowa, #noaloo tama ta ge hâ, xawe sam ga sam di dīxūn Ikha a llāxa soab ais ge khoesa kaise a !ūke-ai llkhā. llNāti !ūke-ai hās ge lguritsāsens, !gabua!nās tsī laeba oma llkhā. Mīhe ras ge aillgause laokhoen, gagasi #gae#gui-aon, HIVs di lapemā-aon, lhūhāsib llanin, lhōsan tsī #gom!gân hâ khoen xa #khâ!nāhesa.

Mûsis: llNā mû#gālgauab tsī lapemālgaugu tsīn kom hâo, tsī da kom llīn xas tsīna nī #āio. llNāulā ta ge ra xawe...

Gaokhoeb: Nausa ta ra tita #āis ge llnā !khais ga khoesa xu aitsama lkhīsa. llNā soab aim ge māsī tsī sam ôasa a #khâ!nā llkhā.

(a) Gaokhoeb di tsāsende sa #āilgaub !oa khora#uisase llgui!ā tsī !gā!gā re. Sa !lreams ge haka #āilgauga nī !khō#gā.

[4]

(b) Tare !khaidi laeb dide khoe-e ra gāre kai tib ge Gaokhoeba gere mī?

[4]

(c) Tarin tawa ôasasa huiba ôabasab Gaokhoeba gere aollgui?

[2]

(d) Kaikhoesa tare-i !aroma ge #gao tama hâ i ôasas !aukab !nandi tawa nī hui-ôasa?

[4]

(e) Mûsisa llgūs ase tare #āi#hansende ôasas !aroma ge ūhâ i?

[6]

[20]

TAMAS KA IO

- 4 Sao ra !âs ge **Khaohe tamab** ti hâ #khanisa xu a !khō#uisa **Tsâtago Davidsi** xas xoahe hāse. Nē !âsa khomai î llîs #namipe ra !gû dîdi !ream re.

4llî llHuru!âlgoras

Mûsis: Mâtikō lgaugu ai ra #nauhe ti ôasa kha? Mâtikō llkhûgu xas kha noxopa nî !khāhe? Mâpas ka dîsā hâ? !Khûtse llgûm llorenats kha llîs !nā-ū ra #nauba? !Khû sa mîs ra mî xui-ao: "Tita !Khûta sa Elota ge taura Elota, llgûgu di llorena ra ôa!nâ ta !gôn tawa !nonallî tsî hakallî !haos kōse." !Nais ra nē ā !gawisa xu ā. Os kha nî !khailkhai!nâ si? Khoeda xa taotaosasib, lurixasib tsî llgauo!nâse ûis di llôs ase ra mûhe llōsa ūhâ; #khawusasib tarekoes dib ase ra mûhe !khais llîs a lû tari-i di ôa-es llîs dî#ams !nâ tani hâ !khais ti ra llgausen māsiba mâ ... ama !nā#am ra ti #khari !lnâ!āba. Ti ôaros !gomsigu ge !gamse ti #gaoba !khā!ganu hâ. !Gamsa lapa lurib ra ti #gaoba dô!kharu ... !khā!ganu khami i ge tsâ. !Oes hoasa gu ge ti llgamroga llîs !aroma ra #nâ. Dîsās ge ge xawes kom !gui !nāros xawesa llkhawa ga !ēsa māhe hâo. llGoas hoasa ta ra llîsa mû, o ta ge !gamse ti !nâ ra llkhore nēs ga llhawos lguisa hî hâ !khaisa. O ta ge ra #anllapo nē māsib !nâs hâsa, tsî ta ge ra !oa ... !gamse ti #gaob !nâ gu ge ti llgamroga ra #nâ. Sa mîs !guis kom a ti llhailhâ !khai-o. Sa mîdi !gâuhaib daob did ge ra ti #gae!nâ !gana: "Jerusalems ôaso tā tita āba, îso, !lnâs !gâ-ai saso tsî saso ôan #ama ā. Mû tsēdi ge nîra hâ, llîdi ain nî mîde: !Gâi!ōdi ge lora tamade, tsî !nāgu îa !gôa-e hō tamaga, tsî samdi îa daisi tamade." Ti Hui-aotse ... hui da ... (*āxandom!nâ rase.*) ... î da sa !gaib !kha nē !gabisa ā.

Khaikhoeb, llîs di aob, Gaokhoeb ge ra #gâxa nētis ra tarasa llîs di #âi#âisendi tsî #âi#hansendi xa ra #nôa gowa ga !gorese. llîb tsîn ge !gamse tsâllkhāhe hâ. Mîos ge llîra di !guihesa.

Gaokhoeb: Mâtisa ka ti tarase? Ama !nō kai te go xū-i ge nē-e. Hui llkhā ta ga hâ, o ta ga hui hâ ... !gaib !kharalkharas diba ta ga ūhâ i, o ta ga !kharalkhara hâ. Nētse ta ge llkhawa go #an mās kōse da hâna khoese a #khawusa !gausa ... mās kōse da a hâna !gai-o!nâsa.

Mûsis: Dada, nē !gamllkhā tsîs laesen hâ !khais !gui tama î tsîb ge !lnâ axaba noxopa !gôa-i tsîna ra lû. !Gôa-e ra lû !gôab ge. Amase ...

Gaokhoeb: Mâtî? Mâtî ti? Hî-î, #âu go. Ax', #âu go. Nēsisa i ge go #âu. llNâ axaba ta ga !khōhō, o nî !gore tsî !naeb ge tsēsa !hausenna. Khâi Mama, khâi îm î ... llgûsa ta ge nēsî sî !gam xûna nî mîba ... !noe Mama: Nētse nî #an axab ge ti mamas samsa ta ge tita dai !khaisa.

- (a) !Gûs Mûsis tsûa#gaoba tare-i xa !nātikōse ge !gam tsî tsûsa i? Māsib nē tsûa#gaoba ge !aromaba xoamâi re. [3]
- (b) Xoa-aoba mâ aillgaude sîsen ūhâ Mûsis tsûa#gaob !gamsiba !gāsa kais !aroma? !Āsa xū !lgaraga ū#ui tsî xoamâi re. [4]
- (c) !Naga ra sao #āibasenga !gui!ā re.
- (i) Mâtikō !khūgu xas kha noxopa nî !khāhe. [1]
- (ii) !Nais ra nē !gawisa xū ā. [1]
- (iii) Sa mîs ge a !hailhâ!khai. [1]
- (d) !Khamma tare-i xa Gaokhoeb tsî Mûsis hāra !laegu gere #nuwihe? Harase !gui!ā re. [4]
- (e) Tari-e sa #nā loa nē hoaraga !huru!ās !nâ a danalhuru-ao tsî tari-e !f-e ra mâ!oa? Sa !ereams !nâ !gui!ā re danalhuru-aon tsî mâ!oa-aon a tarebe !huru-ao !khaisa tsî mî re nē !huru!ās !nân tarina !nā !harora ūhāsa. Harase !aromadi !nāmaba xu hādi !kha sa !ereamsa #khâ!nâ re. [6]

[20]

!NONAI!Ī!ĀB: †HAUXOAN

Nē !âba xu lgui dġs lguisa llhûi re î llġsa !eream.

- 5 Nē !naka ra sao khomai!âis ge **!Khowe-aob** †khanisa xū a !khō†uisa !Gôahesab **M. G. A. !Goraseb** xoa!omma xū. †Ōrisase khomai î llġs !naka ra sao dġde !eream re.

SKOLIGŌA!IGĀUMĀIS TAWA ...

!Naullgoaga ta ge !noa†khai tsġ go khōsen. !Nās khao!gâ ta ge skollgâuba go a lgoaga†ham. Nēs ge llkhaisallġ kamab ailâsa. !Gōan ge, hūs tsġ llkhaisas tsġra dġ llaegu †ûtoa tsġ !gâihamxūgu !kha llgomaxanam!nâ ka !nûnllgû, tsġ ra danas ai i ga llkhaisallġ ir o skoli lga dâllnâ.

!Nâb ge llaeba lawoxawagu tawa ta ra mâsġba. !Kharese †û!gauhe hâ mâin, xawe lgramsan ge !nâpa ra ao†gâhe. †Khanġ!oregu !nân ge a aro†gâsa.

Ao†gâ tamasen ge ra !nâ mâisa lhōmâ te. !Nġn di aidi ge uixa te ra khami ġ. !Nġn didi ge a !khomxanâ. !Nġn ge †anipega mû!goaxa ten kara, o !haese ao†gâ tsġ âi rase ra !gûbē. !Nūse sġ mâ tsġn ge ra kō, isi ta nġ ū†ui tsġ †û !khaisa. !ġn ge a lū llkhoms !gurixa tama !khai-e.

!Gamra ge go mâ!gau. Naudi go ao†gâ tsġ !khoe-oa, o ra ge !nom rase, lguixase !âu te hâ, !noe ra ra !khaisa ta ra mû hġa. "Ab !Khūba hâ!khâ ro re ti ôaro-e ti ra †âise ta go lawoxawab tawa a !khġ. Ganube ta xū-e khom tama hġa ra ge !orerokha mġ tesa ra lgonabegu. Mâs hoas ge naus xa †guro mġ te †gao hâ. Nēs ge go burugâ kai te. "Khoe-e xū-e mās tsġna ra !khōguhe? Tari-i go ais ai mġ !khais tsġna xū-i tawa ra !gôa?" timġ ra lō dġdi !kha ta ge hoara di !orekha go !khō!oa. Mġ te tsġra ge llaeb !kha go oa. Mû†amaos, !gôahesas !Oxurus, ge !âullkhui ra tsġ hanagam llaixa hâse daos tawa !âu ra hâ.

Nawasase ra ra †khawa-ūhe lgausa ta ge ra !nâ. Nau lgoan go hâ skoli lga saogu-ġ, o ra ge llġra a !khai. Kaise ta ge go lhawitsâsen. Tġta !aroma ra nġ llkharahē !khaisa ta ge go †gao tama hâ i. Aipe !orekha mâi tsġ ta go xâub !kha a !noe!noesen. Nġsis ta !nawaba †gae†ui lgoaras nġ †nauga, hġa ta ge go †khere. O di ge hoade go tġta lga dawasen. "Tġta go lhawelhawe khoera ge, †ûb !aroma, xuige tġta †nau re" ti ra mġse ta ge mû!gâ-aosa !omma go mġ. !Nawabas ge †ause go lgui-oa, xawes ge llaib xa tawede te †gao tama hâ. !Gôara ge dawasen tsġ skola !oa go !khoe. Ti mâi-i ge hanagam !khai hâ. !Gam !orekha di †ûb ge !âu te hâ. !Hausen ta ra !khais ge, nē lhau goro mâi-i, !khai hâsa. Xawe !nâi mâtis? !Narahetamas !nâ ta nġ sâus lguis. O ta ge ll!khâ i as kōse, nē mâi-i xa nġ !nao†gâ. †Nû tsġ ta go aibe ll!khâ i as kōse nē lgam !orekha di loa mâiba a †khū. !Nâtikōse ta sġ llâ tsġgu aosenga ra !nae. !Gui loasa !oreb tsġ !khare-i tsġna ta ge go †naubē. Nġsisas ge !gûsa go toa. †Nūros ta !khailgoaga !khō te, o ta ti !nūros xa ra †âi. Xawes ge nġpa xu a !âxa.

†Ause ta garu !nās khami go doe. Hoa !khāgu ai ta ra tsawi, ob !nōba nġpa lgoe. !Ōllkhaipegu ge mû†uidaodi !nâ †ui tsġ xâub di lams ai ta ra !kharu hġa, duwu†gai te tsġ †khanin tsġ ora lupun tsġn !kha ra †noa te. Kōkhâi ta kara, o dġ !upude ti ais !nâ ra lam. Gora-anin xa xau-aihe hâ khoe-i khami ġ tsġb !nâ ta go †gâdaos mû†amaogu tawa a sġ. !Omanai!khai-i tsġna ta ūhâ tama hâ xui-ao ta ge nē !uri!aru anixauxa danasa lom tama hâ. Purukhoes di khaos ge !nâba go ūhâ i khoe-i tamas ka io, xausūsa go †nūsâ khoe-i dis khami ġ. !Ae tama xū-i khami ta ge !nrose ais âgu ai sġ go mâ. Nē ta mâ-ū tsġb lguib ge a !haoba gu. "Kaikhoetse, mâtġ-i go hâ?... Nē axagu !khats go !gûllare?" tib ge lguiba !nai a †an xū-i khami ra dġ te.

Kaise ta go a aio, !nū!ganu ta hā hān go nē !gōana a #oaxa !khaisa. Mātikōsen llore te hā? “!lī !khāihe tama !hā!garan ôana” timī ta garu ra tsūgowa. Xawe ta ra !gui !khāb aisa !ūba nī. Tī tama ta ga hā, on ge !nāti ga tanisen tide hā. Aitsamats kara !hō kaisen, o sa as ge !hawisa. !Khunuba nau khoen !lga !naes !gui tamas. !Nā !gōan hoaragan khoena xū !khī hā. !Nīn khos !gāsa, !lgaisi khoena xu !khī hā, !nīn #khawusa, kaira khoena ūhā. Nēti ga tanisen tama i hān tsīn ta naun xa #gae#hawuhe; #an ta a xūb ge skola. !Hōgub, gurigub ge #gui !gōana daoba xū ū#ui hā tsīn ge !gauhe taman hā khami ra tanisen. Horesan ān nī !līn xa tsūse #āi !khaisan ge #gao tama hā. !Nīn ge !gūn tsīna nī !xūse ī, nē skoldaos !nān kara #gāxao, taon ta amaga. Sats xa !lorahe tsī ra sa !gāba !xū, sa !uriba !anuba. !nāba nē xūb skoli di !khā!khādomma? Tita a #an khoen di ôan tsīn ge nē !gāub !nā ra !lom, xawe ra mūtsīhahasen te. Ama #nī kai ra xūb ge skola. Taekōsen nī ega !hausen. !Hausens ge khaos!khāb ai #nōa xūsa. Nēsi ra āib ta !lari ā tsī nētsē ra āb ra !lari āi.

- (a) Xoa-aoba māti !sigowaba ra sisenū #āibasensa !gāsa kais !aroma? !Gam aillgaura !āsa xū xoamāi tsī !gui!ā re tare !sigowab a sisenūsas tsīna mī re. [4]
- (b) Nē xoalgoras !nāb ge xoa-aoba !nona !khaidi ai !līb di !hawitsāsens xa ra gowa. Nē !khaide xoamāi re ī sa #hunuma mīdi !nā !gui!ā māti i ī ob gere !hawitsāsen tsī !līb di #āilgauba #hanub a khama(t)s ra tsā? [6]
- (c) !Nāsa !gōan ge !guillhā!lgāib xa !aromahe hāse !gauo!nāse ra tanisen. !Nāmaba xu !khaide xoamāi re !gōan kaikhoesoraxase tamas ka io khoexa!nā tamase ra tanisende. [4]
- (d) !Gōan tanisens xab ge Xoxoba gere #āi#hansen. Sa #hunuma mīdi !nā nē !gōan tanisensa !gora!gā rase xoa!gā!gā re, !seb ū!oasa tsī tare-i xan ra tsāse ti tanisen. [6]
- [20]

TAMAS KA IO

6 Skolgôan Ilgâumâis tawa.

Nē !âsa khomai î dîde !lream re.

Kaise ta ge ra lhawitsâsen. Nē ta go mû xûna ta nē axagu lkha go !hoa tama i !khais ge ra gona te. IGôa-i ge Igôa-e. Tari-i dis Iguisa i kara ĩ xawets nî sats kaitsa !khâi, !lnama, ti hî.

Mâ !lgû-i hoa-i nî !lnama. Ti ôa-i tsî nau khoen di ôan tsîn !laegu ta ge !gora-e dî tide. !Nâsab ge !Khûba a !khâ. !Nētib ti mî xui-ao: "Amase, nē !gôaran di !gui-e kara !gae!hawu-i, ge khedeba !nûi!ao tsî hurib!gamsib !nâ ao!gâs !guisa a anu." Nē mîdi ge nēsi ra mâ-ai te. !Gui kaikhoen ge ti ôa tama-i, ti ra mî tsî xû. Tita ge !lnâsa a dîlloa, !lnâti ta kaikaihe tama hâ xui-ao. Mâ-i !gui-i ga gôa, xawe gere sidallae!gâs ai !khâihe xû-i ge. O gu ge !nî !lgau!nâ-aoga !gôana ra âi-am tsî xû!gâ. !Nâ ta go !kharu, os tsîna ta e go mû, !nîgu ra gôan lkha !hûbe âi !khaisa. Mâtikôse ta kara nētsē !gâsa, xawe ta ge !lnâti kaikaihe tama hâ. Nētsē ta ĩn ge tita ge aitsama a !aromabana. Tare-e ta go !nôsase !kharuba? Tare-e ta goro !ao!aosēba ... !Gûsî tsî ta komo ga dî hâo, !lgûn xan ge !lnâti !lgauhe !khaisa o; !gâsa khoenan ūhâ tama !khaisa o.

Ax, !lkhawakam !nâs ai ta nî dî. Ti mamas !lō tsî !khais ao, ta nî dî !nau ten kara xawe. Nēgu tita lkha ra kaikaisengu tsîna ta nî mîba !gu nēgu nē !goab !nâ !laxa-ū xûna !nubuse !û, skoldanab tawa ta sî tama hîa.

Mâ te !lkhân a tsî ta a sî sâi !lkhâ !upudi ge nēn ta !noa-ū tede. Mâtikô kai !lkhareban ta !nûin!am !lnâs lkha? An gangan re, tita ge !nai !gâudi !nâ a !gâ tsî ta laxare nî tidesa. Tita !gôana ūhâ tsî ta nau khoen di ôana tsûge!gâ-e a laweba !loasa. Tita !khâs !nubusiga ūhâ tsî ta nau khoena !nubusi-e !lkhoreba tama !khaisa.

!Gâub nēb !nân !amose nî hâhâ tin ge !guina !âi hâ. !Oan nî skoli tsîda nî !lîda nēpa !guitikôse xuru!owos !guis. !Goa!gâgu ra xûs ge !lgoasa. Gamma!gui xûb ge !garuba. An !au xû-e !âi kai a !hûbaib xuige.

Xawe, naun hîa !lkhomxa!nâsiba ra !lgau tena, an !Khûb di !lkhommi xa hâ!khâhe re. An !toxopa !gâ!gâ re, in !kharu, tân !nû!gau; an kai, ĩn sîsenbasen tsî tã tita khami !lhowema re.

- (a) Tare-i xab ge Xoxoba gere lhawitsâsen? Harase !gui!ã re. [5]
- (b) Mâ amaba nēb ge auta Xoxoba gere !hausen !nâ xûn !nâ hâ? !Gora!gâ rase !lream re. [5]
- (c) Tare !gâinab ge !lkhomxa!nâ !gôana gere !lkhoreba? [3]
- (d) "Amase, nē !gôaron di !gui-e kara !gae!hawu-i, ge khedeba !nûi !ao tsî hurib !gamsib !nâ ao!gâs !guisa a anu." Nē mîde !oa ra !lnaellgauseb ge Xoxoba haisi-amsa ra mã!kharu. Tare haisi-amsa nēsa? Sa !hunuma mîdi !nâ skollgôallgâumais ai gere !hurullnâ xûn ai !âisa !nûi hâse nē haisi-amsa xoa!gâ!gâ re. [7]

[20]